

МЕТОДИКА ДОСТОВІРНОГО ВРАХУВАННЯ ВПЛИВУ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Анотація. Розглянуто проблему обліку впливу інфляційних процесів на фінансові показники діяльності підприємства. Вивчено існуючі методики та підходи до коригування балансових статей, їх переваги та недоліки, а також проблеми використання цих методик на практиці.

Аннотация. Рассмотрена проблема учета влияния инфляционных процессов на финансовые показатели деятельности предприятия. Изучены существующие методики и подходы к корректировке балансовых статей, их преимущества и недостатки, а также проблемы применения данных методик на практике.

Annotation. The problem of accounting the inflation processes influence on the company's performance is developed. The existing methods and ways of correcting above-line accounts are examined, their advantages and disadvantages, and also problems of these methods practical using are studied.

Ключові слова: інфляція, коригуючий коефіцієнт, методологія бухгалтерського обліку, відновлювальна вартість.

Протягом усього періоду незалежності Україна існує у стані нестабільного розвитку та становлення економіки. Це, зокрема, пов'язано з інфляційними процесами, тобто коливаннями рівня цін на внутрішніх ринках. Світова практика не має жорстких стандартів щодо врахування інфляційного впливу: країни зі стабільними внутрішніми ринками відмовилися від нього за відсутності необхідності, інші виробили правила та стандарти інфляційних коригувань.

Необхідність врахування інфляції за її наявності витікає, головним чином, із бухгалтерського принципу неперервності: плануючи працювати якомога довше, підприємство повинно регулярно оновлювати власні виробничі фонди. Без врахування відновлювальної вартості, наприклад, основних засобів підприємство може потрапити у ситуацію нестачі засобів для продовження функціонування.

Інфляційні процеси в Україні мають нестабільний, прихований характер. Про це свідчить, зокрема, підвищення тарифів на громадський транспорт у квітні 2013 р. (майже в 1,5 раза) та стійке зростання цін на предмети масового вжитку. Тому питання інфляційних індексів, що коригують статті балансу відповідно до зміни ситуації на ринку, залишається актуальним.

Дослідженням впливу інфляції на бухгалтерський облік в Україні займалися: Р. Коршикова, Титенко Л. В., Н. Новікова, Палій В. Ф., Прокоф'єва Н. А., Пучкова С. І., Богацька Н. М., Ткаченко Н. М.,

Фурдичко Л. О., О. Коваленко. Дослідники представили особливості прояву інфляційних процесів у структурі майна та джерел його утворення, різноманітні методи врахування в даних бухгалтерського обліку впливу інфляції, їх зв'язок з концепціями збереження капіталу. Методологію обліку інфляційних процесів вивчали та розробляли такі українські та зарубіжні науковці, як: Метьюс М. Р., Мх. Б. Перера, Євсєєв В. М., Єфімова О. В., Каспіна Р. Г., Ковальов В. В., Коршиков Р. С., Лучко М. Р., Соколова Г. Н., І. Ярошук. Разом з тим, вчені досі не досягли консенсусу щодо пріоритетності вибору того чи іншого методу.

Дана робота має на меті вивчення світового досвіду коригування документів бухгалтерського обліку відносно наявної інфляції, розгляд переваг та недоліків кожного існуючого методу, вивчення перепон до їх застосування та визначення найкращого методу для українських економічних реалій. Предметом дослідження виступає методологія обліку впливу інфляційних процесів на показники діяльності підприємства. Об'єктом дослідження є інфляційні процеси в економіці.

Існування інфляції та застосування принципу історичної собівартості в процесі ведення бухгалтерського обліку призводить до необ'єктивності оцінки результатів процесів кругообігу капіталу. Класичний опис кругообороту капіталу за Марксом не враховує інфляційного впливу, що призводить до неточності інформації про фінансовий результат: оцінка доходів відбувається на рівні поточних цін, витрати обчислюються, виходячи з цін попередніх періодів, що значно нижчі. Таким чином, у результаті прибуток підприємства завищується, а накопичені резерви втрачають грошове та реальне забезпечення.

Головна проблема ефективного врахування інфляції полягає в її нерівномірному характері: хоча Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 22 передбачає коригування цін на середньодержавний рівень інфляції, цінні коливання на різних ринках не є рівномірними і в окремих випадках таке коригування є точним [1].

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) пропонують деякі шляхи для вирішення проблеми.

Зокрема, п. 102-110 Концептуальної основи складання та подання фінансових звітів передбачено фінансову та фізичну концепції збереження капіталу. Зростання капіталу відбувається за рахунок джерел, серед яких найважливіший є чистий прибуток звітного періоду. Головною проблемою кругообігу капіталу є визначення максимально припустимого рівня споживання прибутку, зокрема суми, що може бути спрямована на дивіденди. Визначення даного показника залежить від обраної підприємством концепції збереження капіталу. Кожна з них передбачає свій підхід до обчислення величини прибутку, що може бути оцінений як збільшення капіталу.

Облік інфляційного впливу в наш час здійснюється країнами південно-американської групи. Так, Бразильські фірми коригують розмір основних засобів на поточний рівень інфляції при кожному складенні балансу. В історії існував також приклад США та Сполученого королівства, які в 1970 – 1974 рр. були вимушені ввести інфляційний облік, але використовували не часткову, а повну індексацію статей балансу [2, с. 176].

Зараз у світовій практиці існує ряд методів обліку впливу інфляції, при цьому не розроблено єдиної міжнародної методології та навіть не встановлені єдині терміни цього процесу. Тому відбувається так, що різні за назвами методи обліку інфляції мають однаковий зміст, що пояснюється неточностями у перекладі, таким чином, метод загальної купівельної спроможності є тим самим, що і метод коригування у зв'язку зі зміною купівельної спроможності грошей, метод обліку поточної вартості водночас називають методом обліку за поточними витратами.

Різні вчені пропонують різні класифікації. Так, Єфімова О. В. виділяє виробничий та комплексний підходи; І. Ярошук визначає два підходи до обліку впливу змін цін: оцінку об'єктів бухгалтерського обліку за поточною вартістю та метод коригувань даних обліку, спираючись на зміни загальної купівельної спроможності грошової одиниці. М. Шеремет розглядає такі методики: методику оцінки об'єктів обліку у грошових одиницях купівельної спроможності та методику переоцінки об'єктів бухгалтерського обліку у поточну вартість. Д. Міддлтон визначає дві системи ведення обліку в умовах інфляції: облік при постійній купівельній спроможності (або облік у постійних цінах) і облік у поточних цінах [3].

Єдину українську класифікацію методів бухгалтерського обліку впливу інфляції створив Ковальов В. В. За його методологією спочатку необхідно визначити, чи потрібна переоцінка об'єктів, що враховуються, у разі позитивної відповіді, можливий вибір між переоцінкою по коливаннях рівнів товарних цін або по коливаннях курсів валют. Усі існуючі в наш час методи обліку інфляції поділяються на дві основні групи. Перша група включає методи постійного застосування, які передбачають урахування впливу інфляції безпосередньо під час процесу обліку. До неї належать такі методи:

- 1) ведення паралельного обліку в іншій стабільній валюті;
- 2) ведення обліку в умовній грошовій одиниці;
- 3) ведення обліку з використанням прогнозних індексів інфляції (часто в офіційних джерелах із запізненням друкують індекси інфляції, затримка може тривати від місяця до року).

У другу групу включені методи наступного застосування, які полягають у коригуванні показників фінансової звітності. Вони включають:

- 1) метод вибіркового коригування – полягає в інфляційному коригуванні лише окремих статей. Вибір цих статей здійснюється на основі принципу суттєвості;
- 2) метод суцільних коригувань полягає в тому, що коригуються всі показники фінансової звітності.

За наявності такої суттєвої розбіжності у можливих методах урахування ринкової ситуації, розробка єдиної державної методології стає необхідною.

Щодо методів існують різні трактування і класифікації. Можливі два принципово різні підходи: виробничий та комплексний. Однак обидві методики мають спільний недолік: жодний із названих методів не враховує зниження купівельної спроможності грошових коштів.

При виробничому підході коригуванню підлягають лише окремі елементи звітності. Наприклад, у країнах Південної Америки він використовується при застосуванні методу LIFO у обліку запасів, український приклад – застосування методів прискореної амортизації в необоротних активах.

Комплексний підхід означає на коригування всіх статей, які підлягають впливу інфляції. Підхід використовує два методи:

- 1) загальної купівельної спроможності;
- 2) поточної (відновлювальної) вартості.

Другий метод є більш складним для застосування на практиці, бо внаслідок зміни поточної вартості немонетарного активу підприємство отримує прибуток (збиток) від володіння такими активами. Прибуток (збиток) може перейти на реалізований фінансовий результат, якщо активи були реалізовані протягом звітного періоду.

Коли немонетарні активи продовжують обліковуватися на балансі підприємства, тоді як їх поточна вартість змінилася, прибуток (збиток) від володіння активами вважатиметься нереалізованим. Саме найскладнішим етапом упровадження даного методу є визначення реалізованих та нереалізованих прибутків (збитків).

До того ж до методів урахування інфляції відносять: коригування на зміну загального рівня цін, метод коригувань за поточною вартістю, метод коригувань за постійною купівельною спроможністю.

Перший метод наводить усі статті балансу до цін на дату балансу, тобто до єдиної за купівельною спроможністю грошової одиниці. Це забезпечує однорідність оцінки статей, тобто об'єктивність цін, але негативно впливає на облік позикових зобов'язань, бо може спричинити виникнення значного інфляційного прибутку. Метод коригувань за поточною вартістю використовує зрушення в цінах на кожному ринку замість загального індексу, що дає об'єктивну інформацію про стан господарських засобів, але виникає розбіжність грошової одиниці – зникає однорідність одиниці виміру. Метод коригувань за постійною купівельною спроможністю коригує лише ті статті, інфляційний приріст за якими перевищує середньодержавний рівень інфляції. Він дозволяє позбавитися зайвих розрахунків та враховує нерівномірність руху цін, але в той же час цей метод є суб'єктивним, оскільки як і другий, він позбавлений єдності грошового виміру.

З наведеного аналізу виходить, що неможливо однозначно обрати один із трьох методів, відкидаючи два інших. Головною метою бухгалтерського обліку є найточніше та найефективніше відображення економічних показників стану підприємства, для здійснення ефективної підприємницької діяльності. Для уніфікації методики на державному рівні існуючий стандарт інфляційного коригування повинен пропонувати комбіновану методику, тобто використання поєднання різних методів, або пристосування їх у різних ситуаціях.

Хоча для більшості розвинутих країн світу вплив інфляційних процесів став незначущим і не розглядається як питання бухгалтерського обліку, нестабільність внутрішніх ринків України викликає необхідність у більш точній оцінці балансових статей підприємств з урахуванням коливань цін на ринку. В умовах нестабільного ринку неефективно надавати перевагу одному з методів, при цьому відкидаючи інші. Для найбільш ефективного обліку впливу зміни рівня цін необхідно застосовувати комплекс наведених методів, але створити єдину державну методологію використання цих інструментів.

Уніфікація облікових методів щодо проблеми інфляції дозволить не лише більш правильно встановлювати розмір активів підприємства, але й об'єктивно порівнювати різні підприємства між собою, що, наприклад, спростить процес залучення інвестицій. Також це значно спростить облік для підприємств та знизить ризик завищеної оцінки прибутків підприємства.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Вплив інфляції : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 22, затверджене наказом МФУ від 28.02.2002 р. № 147 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0269-02>.
2. Ярошук І. Вплив інфляції на фінансовий стан і фінансові результати підприємства : збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції "Теорія і практика економічного аналізу: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку" 10-12 жовтня 2006 / І. Ярошук. – Тернопіль, 2006. – 197 с. – С. 174–176. 3. Ефимова О. В. Методика расчета инфляции при анализе бухгалтерской отчетности / О. В. Ефимова // Бухгалтерский учет. – 2003. – № 10. – С. 45–49. 4. Коваленко О. Інфляція в Україні : особливості та вплив на фінансову систему / О. Коваленко // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – № 19. – С. 308– 315. 5. Коршикова Р. Вплив інфляції на фінансову звітність підприємств / Р. Коршикова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 12. – С. 22–28.